

Eltörött a hegedű...

ÍRTA: ÖRDÖGH SZILVESZTER

Aki azt gondolja, hogy a fenti címmel a közismert nótát idézem, nem téved. A nóta Suki Béla tudós tanárom miatt jutott eszembe. A történet sokszálú, és immár emberöltönyi múltba nyúlik vissza.

Suki Béla történelmet tanított a József Attila Tudományegyetem Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziumában. És legenda volt élteben-holtában. Szoros barátságunk 1966 telén kezdődött, de erről később. Előbb a tanár úrról, s arról, hogy miért volt legenda.

Mi, tizennégy-tizenöt éves kamaszok már hírből tudtuk, hogy jó tanárunk lesz, nem szigorú, nem kell tőle félnünk. (Milyen különös: a diák viszonyát a tanárhoz általában az határozza meg, hogy kell-e félnie. Ha nem, akkor a tanárnak erénye a szigorúság.) Első megdöbbenésünk az volt, hogy felnőttként kezelt

bennünket. A csitri lányokat – hiszen egyre szemrevalóbb nővé értek ezekben az években – magázta. Mindig öltönyben, fehér ingben és nyakendőben jött – kivéve a még meleg

őszi és a már meleg tavaszi heteket, napokat. Olyankor nem kötött nyakendőt, inge gallérját kihajította. Az is ritkán fordult elő, hogy nem viselt zakót. Ha mégis, akkor kívül hordós, rövid ujjú ing volt rajta. Mondta is, cselekedte is: úgy tekint bennünket, mint akik egyetemre-főiskolára készülünk, ezért ő úgy tanít, mintha nem gimnáziumi osztályban, hanem egyetemi előadóteremben ülnénk. Nem is tanított, hanem előadott. Sosem ült le – egyetlen kivétellel, de erről is később – a tanári asztal mögé. Állt a padok előtt (nem sétált be a padok közé), és szélesívűen magyarázott. Tankönyvet, más könyveket, jegyzeteket nem hozott magával – a naplót is látható kényszerrel vette

kézbe, s mintha fölösleges rossz lenne, úgy írt bele. Azt mondta, hogy jegyzeteljünk, mert meg kell tanulnunk jegyzetelni. Nem szívlelte a katonás jelentést az óra kezdetén, hamiskás, cinkos mosollyal nézett ránk,

néha végigcírógatta olajosan barna pillantásával a lányok kívánatos testrészeit. Mindezekből az következne, hogy megjelenésében pedáns, pedagógusi módszerében könnyed és

---

**... megjelenésében pedáns,
pedagógusi módszerében
könnyed és nagyvonalú,
életvitelében
kiegyensúlyozott ember...**

---

nagyvonalú, életvitelében kiegyensúlyozott ember volt.

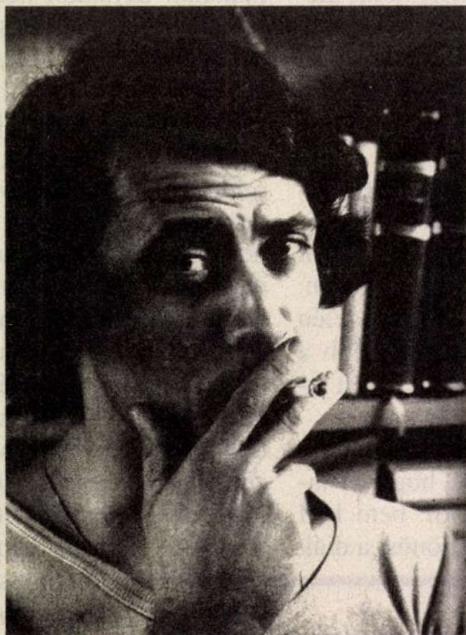
De ez csak részben igaz. Suki Béla ugyanis cigánynak született, apja ismert zenész volt egy alföldi községben. A kisfiú aligha gondolhatta a szülői házban, hogy majd történelem-filozófia szakon végez, hogy Magyarországon az elsők között foglalkozik az egzisztencializmussal, hogy könyvet szerkeszt Sören Kierkegaard műveiből, monográfiát ír Martin Heideggerről és Hegelről. Ahhoz túlságosan nehéz volt a falusi cigányzenész élet, túlságosan messze esett a falu az egyetemi várostól.

S itt most megakadok, mivel 1998-ban írom, amit írok, nagy változások után és közepette, amit Suki Béla már nem érhe-

tett meg. Vajon írhatom-e, hogy Suki Béla talán (valószínűleg) nem lett és lehetett volna az, aki végül lett, ha 1945. április negyediké (felszabadulás? újabb megszállás?) után nem alakul úgy az ország rendszerének a sorsa, ahogyan alakult? Hiszen őt is a szellőkben fényeskedő, majd bűnösen és otrombán szétvert NÉKOSZ, a népi

kollégista mozgalom emelte föl a sokszorosan hátrányos helyzetű, mindig lenézett cigánylétből. S ezen mit sem változtat, hogy 1956-ban Suki is lázadt. (Utóbb kocsmákban szelídgesztenye mosollyal mesélte: 56 után az elméleti stúdiók megérettéeként „jutalmul” a lázadásért, megismerkedett a marxizmus gyakorlatának tömény változatával. Ennek közkeletű elnevezése gumibot volt. S egy súlyosabb büntetést is kapott életfogytiglan: nem taníthatott egyetemen.)

Tudtuk róla, hogy nem veti meg a bort, a szemrevaló fehérnépet, a cigányzenét. Tudtuk, hogy délutáni-esti-éjszakai órákban mely „műintézményekben” található. Igaz, nem volt válogató, szívesen betért bármelyikbe, nem fanyalgott. A törzshelyeihez és asztaltársaságához azonban hűséges volt. (Mesélhet róla a 60-as, 70-es évek szegedi egyetemi életének megannyi kiváló tanárja és diákja.) Ezek a kocsmázások nem védelések voltak – bár a kocsmatúra végére általában mindenki „elázott” –, sokkal inkább elmékedések világról, történelemről, politikáról, filozófiáról, s persze nőkről – ízléssel, sokértelmű somolygással. Így azt is tudtuk róla, hogy éppen melyik tanárjelölt hölgygel vonul fél-

Válasz a hírlap

re (horribile dictu: cukrászdába!) megbeszélendő a tanmenetet s egyéb fortélyait a történelemtanításnak. (Ilyen esetek miatt néha botrányos fellegek gyűltek köré, és halála is ilyen felhőbe simult bele állítólag egy tündökletesen zimankós téli éjszakán.) Dehát rajongva szerették a

szép és fiatal
nők, és ő ra-
jongva tudta
szeretni a szép
és fiatal nőket.

A gimná-
ziu mi
osztály-
ban azonban
tartotta a szük-
séges távolsá-
got. Ott állt öl-

tönyben, fehér ingben és nyak-
kendőben a padok előtt, jobb kezét la-
zán fölemelte (a hegedüléshez laza
kéz kell), hüvelyk-, mutató- és kisujját
enyhén kiegyenesítette (a hegedülés-
hez laza ujjak kellene), és magyaráz-
ta a történelmi összefüggéseket. Egy
alkalommal kissé késve jött az órára,
láthatóan nyűtt volt. Csöndes, reked-
tes hangján elnézést kért tőlünk, szé-
gyenlős mosollyal közölte: úgy ala-
kult az előző estéje, hogy most csöp-
pet másnapos, nem látja értelmét,
hogy hiábavalóan és esetleg színvo-
naltalanul erőltesse az elméjét. Megér-
tést kért, s javasolta, hogy nagyobb zaj
nélkül foglaljuk el magunkat valami-
vel. Majd leült a tanári asztalhoz, a
naplóra tette a kezét, arra ráhajtotta a
fejét, és ébren szundított. (Lehet, hogy
nem így történt. Lehet, hogy a bejelen-
tés után kiment az osztályból. A lénye-
gen mit sem változtat.)

**... úgy alakult az előző
estéje, hogy most csöppet
másnapos, nem látja
értelmét, hogy
hiábavalóan és esetleg
színvonaltalanul erőltesse
az elméjét ...**

Történt aztán, hogy bajba keveredtem
– avagy bajba kevertem magam tudat-
lanul. 1966-ban (ötvenhat tizedik év-
fordulóján – s erre én nem is gondol-
tam) megjelent egy *Osztályfénykép* cí-
mű szociográfia-novella féleségem a
Tiszatájban. Huszonnégy óra alatt ki-
tört a botrány. Jegyzőkönyvek, tárgya-
lások, szülői munkakö-
zösség, tanári konferen-
cia. (Egyéb párt- és KISZ-
tetemrehívásokról akkor
még nem tudtam.) Szépítő
finomsággal fogalmazok,
ha azt írom: megritkult és
meghült körülöttem a le-
vegő. A tanárok közül Su-
ki Béla volt jószerivel az
egyetlen, aki mellém állt.
Onnantól naponta talál-

koztunk váltott kocsmahelyszíneken,
mint az illegalitásban a későbbi vete-
ránok. Hogy mi legyen, hogyan le-
gyen, mit tegyünk, mit tehetünk, hol
fejezhetem be a gimnáziumot bará-
tommal, Szegvári Menyhérttel, mivel
nyilvános kiállása miatt az ő sorsa sem
lehetett kétséges. Ültünk a decemberi
éjszakában nálunk a konyhában, föl-
hoztunk a pincéből egy üveggel apám
savanykás borából, és Suki tanár úr
azt mondta (úgy emlékszem, talán ek-
kor tegeződtünk össze); „Nem enged-
hetsz nekik”. Arra akartak ugyanis rá-
venni egy tanárnőm révén, hogy írjak
egy bűnbánó nyilatkozatot, hogy meg-
tévedtem és megtévesztettek. Kínom-
ban és megszegényítetttségemben én
már-már megtörtem, (hiszen a szá-
monkérészeki tárgyaláson néhány
osztálytársnőm már végül sírva fa-
kadtt, papírt köröztettek, hogy nem
vállalnak velem közösséget és elítél-

nek, egy édesapa pedig zokogott előttem amiatt, amit leírtam róluk), Suki tanár úr azonban azt mondta: vagy semmit sem írni, vagy csak szűkszavúan azt, hogy mindent vállalok. Innen datálódott a barátságunk holtáig.

Többi találkozásunk már felhőtlen és haveri volt. Pedig megcsapta az infarktus szele, és nem csökkentek magánéletének gondjai. Szeretett osztályaival korábban mindig eljárt szerepét adni, vitte a hegedűjét, és szépségesen húzta a lágyszépen. Barátom lakodalmára is elhozta a hegedűt, és hajnalban hallgató nótákat játszott rajta kissé becsípve. Aztán a pirkadásban elmentünk páran a nagyállomás restijébe, darvadoztunk, mellette hallgatott a tokban a hegedű. Évekkel később lakásának hideg, kietlen szobájában ülvé – Hegel-kéziratát beszéltek meg

szervezés közben, nyomdába adás előtt – kérdeztem tőle: szokott-e néha még játszani? Sápadtan, szelídgesztenye mosolyával, rekedten mondta, hogy nem, a szíve felé mutatott, hogy az nem az igazi, az infarktus után ezt se meg azt se szabadna, meg a gyógyszer. Azért vidáman váltunk el, hogy koccintunk mi még, s hogy jön a tavasz, és tavasszal gyönyörűek a nők. Lekísért a lépcsőházban – akkor látam utoljára.

A közeli kocsmá – egyik törzshelye – megszokott asztalán gyertya virrasztott, így mondták. És hogy messziről összesereglett számos cigánybanda húzta neki a keservesen szép nótákat végig a legutolsó úton kegyetlen fagyban. Hegedűjének lelke, az a piciny, mindent jelentő fadarab, megrepedt s eltört. Egy életsors a történelem margóján. Vajon ki tanítja, ki beszél róla?

Megtörtént

Igaz történeteket keresünk. Olyan valódi eseteket (röviden, maximum hatvan gépelt sorban megírva), amelyek sok pedagógus számára lehetnek érdekesek, talán ismerősek, de mindenképpen tanulságosak. Olyan történeteket várunk, amelyek szereplői egykori vagy mai pedagógusok, illetve a körülöttük élő családtagok, rokonok, barátok, kollégák, diákok. A történet lehet szomorú, és lehet vidám, szólhat az életben való helytállásról, illetve jelentős teljesítmények eléréséről, de beszélhet a baj és a bánat elviseléséről, vagy a magányról, a társkeresésről és a társ megtalálásáról is. (Kérjük, írás közben ne felejtse el, hogy a történet, a tények leírása a fontos. A minősítést, a véleményt bízzuk az olvasóra.) Várjuk a saját, vagy a kollégák testi-lelki egészségével kapcsolatos tapasztalataikat is. Természetesen, ha a történet megkívánja, megváltoztathatják a szereplők nevét és a helyszíneket, illetve, ha kéri, az írásokat aláírás nélkül közöljük. A közölt írásokért a megjelenés után honoráriumot fizetünk. Kérjük, a levelükben közöljék nevüket, címüket és telefonszámukat. Minden küldeményre válaszolunk. *Történeteiket, írásait a következő címre küldjék: Tanárnő 1410 Budapest, Pf. 131 Kérjük, írják a borítékra: Megtörtént*